

Сталий розвиток територіальної громади

Жодна країна світу не здатна впоратись самотужки з наявними глобальними проблемами та викликами. Саме тому згуртованість, взаємодія та партнерство є серед визначальних чинників успіху. Тут необхідні консолідація зусиль та дій на всіх рівнях, починаючи від локального (місцевого).

Усі 17 Цілей сталого розвитку (від подолання бідності до створення справедливих інститутів) мають глобальний характер, однак їхнє досягнення починається саме з локального рівня. Адже мета Цілей сталого розвитку – розв’язання проблем, які стосуються всіх і кожного. Тому важливо почути кожного та кожну, не залишити нікого осторонь. «Можливість для людей впливати на власні життя та майбутнє, брати участь у прийнятті рішень та висловлювати свої міркування» є визначальною для сталого розвитку – зазначено у Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року».

Локальний або місцевий рівень є базовою площиною прояву сталих змін та перетворень. Адже на рівні спільноти (громади) формуються базові соціально-економічні потреби, що мають бути забезпечені державою. А це надання базових освітніх та медичних послуг, комунальних послуг, забезпечення інфраструктури життєдіяльності, підтримання належної якості довкілля, гарантування особистої безпеки тощо. Усе перелічене належить до повсякденної діяльності органів місцевого самоврядування, які, однак, не слід розглядати як одноосібних виконавців глобального Порядку денного.

В умовах децентралізації органи місцевого самоврядування – це розробники політики, каталізатори змін, це саме той рівень влади, що має найкращі можливості для встановлення зв’язку між глобальними ЦСР та локальним рівнем їхньої імплементації (досягнення). Адже реалізація будь-якої глобальної ідеї починається з базового рівня управління. Без розуміння та підтримки на цьому рівні вона може залишитися лише ідеєю.

Що ж має робити місцева влада, щоб ЦСР не звелися до модного тренду, а зреалізувалися в повсякденне життя? Перш за все – діяти. Необхідно трансформувати ЦСР на заходи політики та конкретні дії на місцевому рівні.

ЦСР мають довгостроковий характер, а тому їхнє впровадження потребує формування стратегічного бачення розвитку будь-якої громади. У цьому контексті завданнями місцевих органів влади є:

1. Налагодження дієвої системи стратегічного прогнозування та планування з визначенням чітких результатів та бюджетним забезпеченням. Узгодження стратегічних планів з наявними фінансовими, людськими та матеріальними ресурсами.
2. Створення інституцій, розробка механізмів та забезпечення інституцій задля практичної реалізації стратегічних документів.
3. Приведення чинних (наявних) стратегічних документів соціально-економічного розвитку громади (стратегії та програми розвитку міст, ОТГ) у відповідність до 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку України. У разі необхідності – розроблення нових.
4. Встановлення чітких показників вимірювання результату виконання цілей та завдань стратегії. Орієнтиром мають стати індикатори, встановлені для 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку України.

5. Забезпечення інклюзивності процесу – широке залучення до обговорення проєктів стратегічних документів, у тому числі щодо реалізації ЦСР, громадськості та приватного бізнесу.
6. Підвищення інституційної спроможності публічної влади та бізнесу, обізнаності суспільства з цих питань.

Алгоритм дій для приведення стратегічних та програмних документів місцевого рівня до національних ЦСР передбачає певну черговість:

Крок 1. Усвідомлення. Без усвідомлення та підтримки органами місцевої влади, бізнесом, організаціями громадянського суспільства, кожним членом громади необхідності, доцільності та значущості впровадження ЦСР до процесу стратегічного розвитку подальша робота не матиме результату. Принципи сталого розвитку мають стати базовими в управлінській діяльності, веденні бізнесу, повсякденному житті кожного мешканця. Треба усвідомити необхідність розбудови соціально та екологічно відповідальної економіки. Формування відповідної культури та поведінки. Яким чином? Через формування відповідної нормативної бази та інформаційно-просвітницьку кампанію, навчання.

Крок 2. Визначення пріоритетів. Цей етап передбачає ретельну професійну роботу зі збору необхідних даних, аналіз проблем, пріоритизацію проблем. Необхідно розуміти не тільки сутність проблем, а й їхні першопричини, як проблеми впливають на різні верстви населення; визначити коротко-, середньо- та довгострокові заходи для розв’язання проблем; оцінити наявні ресурси).

Крок 3. Встановлення цілей. Визначення набору цілей та ключових показників результативності. Не всі ЦСР можуть бути релевантними для кожної конкретної громади, але кожна ціль має бути виміряна.

Крок 4. Інтегрування до управлінських процесів. 1. Практична реалізація будь-якої стратегії та встановлених цілей потребує вироблення відповідних механізмів реалізації: розроблення покрокових планів дій, закріплення сфер відповідальності за конкретними структурними підрозділами місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування), визначення обсягів фінансування, а також підвищенням потенціалу персоналу для забезпечення виконання стратегічних цілей; 2. Аналіз чинних програм, планів та проєктів на відповідність стратегії та ЦСР, за потреби – внесення змін)

Аналіз може бути здійснений за такою матрицею **Рис.1**. Є приклади схематичного відображення відповідності цілей стратегії громади ЦСР **Рис.2**.

Крок 5. Звітність та поширення інформації. Ефективний моніторинг та звітність за чіткими процедурами та періодичністю. Цей процес має бути максимально відкритим. До нього необхідно залучати громадськість та бізнес. Це створює довіру та стимулює прийняття управлінських рішень з урахуванням досягнутих результатів та думки громадян.

Інструментом впровадження принципів сталого розвитку, що забезпечує досягнення та реалізацію домовленостей між громадою, владою, бізнесом стосовно довгострокових пріоритетів розвитку громади, є інтегрований розвиток. Урядом запропонована Концепція запровадження інтегрованого розвитку громад, яка спрямована на реалізацію Цілі № 11 Сталий розвиток міст та громад.

Запровадження інтегрованого розвитку громад передбачається через розроблення концепцій інтегрованого розвитку громад та планів дій з реалізації їхніх положень за участі громадськості й зацікавлених сторін. Концепція інтегрованого розвитку громади – це документ стратегічного планування, що визначає довгострокові, міждисциплінарні, просторові та соціально-економічні пріоритети розвитку громади, є передумовою розроблення містобудівної документації на місцевому рівні на принципах сталого розвитку.

Надання адекватних ефективних відповідей на сучасні виклики сталого розвитку об'єднаних територіальних громад має бути забезпечено шляхом реалізації таких інтегрованих завдань:

- 1) забезпечення прозорості та відкритості процесу планування для мешканців громади, потенційних інвесторів та інших заінтересованих сторін;
- 2) визначення довгострокової перспективи розвитку громади з огляду на поточні та перспективні внутрішні та зовнішні виклики, наявні та перспективні ресурси, можливості та запити мешканців громад, місцеві, регіональні та державні плани соціально-економічного розвитку, а також міжнародне співробітництво;
- 3) підвищення якості життя та забезпечення рівності можливостей особистого розвитку через запровадження сучасних підходів надання послуг, міської мобільності, інклюзивності простору для різних категорій суспільства незалежно від віку, статі та соціального стану;
- 4) переосмислення традиційного середовища для забезпечення захисту, збереження та ефективного використання пам'яток архітектури та містобудування для розвитку потенціалу громад;
- 5) формування ефективного механізму моніторингу якості життя мешканців громади для прийняття управлінських рішень.

Водночас у фокусі постійної уваги місцевих органів влади має бути питання поліпшення екологічної ситуації через впровадження сучасних підходів поводження з відходами та викидами, збереження та поліпшення доступу до зелених зон та водойм, об'єктів природно-заповідного фонду, підвищення стійкості громад до змін клімату. Дієвим інструментом публічного управління у цьому напрямі є стратегічна екологічна оцінка, впровадження якої в Україні регулюється рамковим законом. Ним окреслено стратегічну екологічну оцінку (СЕО) як процедуру визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі, для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів з запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків. Мета СЕО – сприяння врахуванню екологічних міркувань у процесі підготовки та прийняття планів і програм з метою забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння сталому розвитку.

Громади – це місця, де ведеться боротьба з бідністю та нерівністю, де надаються медичні та освітні послуги, де формуються екосистеми і де повинні бути гарантовані права людини. Усі ЦСР мають місцевий вимір, який є украй важливим для їхнього досягнення. У цьому процесі життєво важливою є роль органів місцевої влади, її спроможність удосконалювати управлінські процеси, стратегічно планувати та реалізовувати рішення, які забезпечать збалансованість економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку на довгострокову перспективу.

Рис. 1. Матриця оцінки врахування адаптованих до України Цілей сталого розвитку

НАЗВА ПРОГРАМИ або СТРАТЕГІЧНОЇ ЦІЛІ	ЦСР 1:			ЦСР 2:			ЦСР 3:		
	1.1.	1.2	1.3.	2.1.	2.2.	2.3.	3.1.	3.2.	3.3.
1. ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	-	+	-				+	+	+
ОПЕРАЦІЙНА ЦІЛЬ/ЗАВДАННЯ									
1.1.	-	-	-	-	-	-	+	-	+
1.2.	-	+	-	-	-	-	-	+	+

Рис. 2. Взаємозв'язок складників сталого розвитку міста Олександрія в межах ЦСР

